

Att
Region Stockholm
Regionledningskontoret

Dnr: RS 2020-0457

Funktionsrätt Stockholms läns remissvar över Strategi för främjandet av psykisk hälsa och välbefinnande samt förebyggande av psykisk ohälsa

Funktionsrätt Stockholms län är ett intressepolitiskt samarbetsorgan för 44 funktionsrättsföreningar i Stockholms län. Tillsammans representerar vi cirka 70 000 medlemmar. Föreningen är partipolitiskt och religiöst obunden. Vår vision är att Stockholms län vara ett samhälle för alla.

Funktionsrätt Stockholms län har tagit del av Region Stockholms ”Strategi för främjandet av psykisk hälsa och välbefinnande samt förebyggande av psykisk ohälsa”. Det här remissvaret består av två delar. Första delen innehåller övergripande reflektioner, synpunkter och frågeställningar. I den andra delen diskuterar vi synpunkter, idéer och förslag till förbättringar under respektive rubrik i strategin. I arbetet med att svara på remissen har Funktionsrätt Stockholms län inhämtat medlemsföreningarnas synpunkter och åsikter.

Övergripande reflektioner

Funktionsrätt Stockholms län välkomnar att Region Stockholm har tagit fram en strategi som ska främja den psykiska hälsan och motverka psykisk ohälsa i länet. Region Stockholm som organisation har både ett stort ansvar och ett komplext uppdrag. Att ta fram en strategi som visar att det finns en vilja att prioritera och arbeta med frågorna är ett steg i rätt riktning. Samtidigt vill Funktionsrätt Stockholms län lyfta att målen i strategin tyvärr upplevs som mycket diffusa. Utifrån ett medborgar- och funktionsrättsperspektiv är det svårt att se på vilket sätt strategin ska bidra mer konkret. Hur ska strategin bidra till att förbättra den psykiska hälsan för personer som bor och vistas i Stockholms län?

Mänskliga rättigheter

Funktionsrätt Stockholms län utgår från mänskliga rättigheter i det här remissvaret. För personer med funktionsnedsättning handlar det om rätten till bästa möjliga hälsa och att kunna delta i samhället på lika villkor.¹ Funktionsrätt Stockholms län konstaterar att strategin saknar ett tydligt perspektiv av mänskliga rättigheter och även ett medborgarperspektiv. Strategin har i stället ett tydligt fokus på Region Stockholms nämnder och bolag. Vi anser att det är ett misstag att inte fokuserar på dem regionen är till för, det vill säga invånarna. Detta tydliga vägval, anser vi, bidrar till att strategin kommer för långt ifrån verkligheten. Det finns en risk att strategin inte bidrar till att se det större perspektivet. Funktionsrätt Stockholms län anser att det bör finnas en tydlig koppling till Agenda 2030, särskilt bestämt mål 3.4 och mål 10.3.² Därför föreslår vi en omarbetning av strategin så att strålkastarljuset riktas mot medborgarna.

Säkerställ en god psykisk hälsa i Stockholms län med hjälp av Funktionsrättskonsekvensbeskrivning, FKB

Funktionsrättskonsekvensbeskrivning, FKB, är ett verktyg som gör en helhetsbedömning av vilka effekter ett beslut eller motsvarande har på mänskliga rättigheter. FKB som verktyg hjälper Region Stockholm att göra rätt från början, motverka diskriminering och säkerställa att mänskliga rättigheter inte kränks.³

Goda och universellt utformade livsmiljöer

Ett begrepp som återkommer i strategin är goda eller attraktiva livsmiljöer som ska skapa förutsättningar för en god psykisk hälsa i länet. För personer med funktionsnedsättning är en god livsmiljö universellt utformad⁴. Det innebär att personer, oavsett funktionsförmåga, kan ta del av och använda tjänster, produkter och miljöer i samhället på lika villkor. Funktionsrätt Stockholms län föreslår att universell utformning ska vara en utgångspunkt i den regionala planeringen.

I strategin nämns även vardagsmiljöer. Funktionsrätt Stockholms län saknar en beskrivning av hur Region Stockholm arbetar för att skapa goda vårdmiljöer. Där vårdmiljöer är en del av vardagsmiljön, till exempel barn som bor längre perioder på sjukhus, personer som

¹<https://www.regeringen.se/4ae1cb/globalassets/regeringen/dokument/socialdepartementet/funktionshinder/konvention-om-rattigheter-for-personer-med-funktionsnedsattning.pdf> Artikel 25 s.22
2021-06-04

² <https://www.globalamalen.se/> 2021-06-15

³ <https://funktionsrattstockholmslan.se/vad-ar-fkb/> 2021-06-04

⁴ [Universell utformning | Certec \(lth.se\)](https://www.certec.lth.se/) 2021-06-15

befinner sig inom slutenvården eller personer som går på dialys flera gånger i veckan.

Övriga reflektioner

Funktionsrätt Stockholms län upplever en avsaknad av förebyggande och sekundärpreventiva insatser. Enligt statistik från Folkhälsomyndigheten från 2020 skattar 86 procent av befolkningen sitt psykiska välbefinnande som gott eller mycket gott.⁵ Den 31 december 2020 hade Stockholms län 2 391 990 invånare.⁶ I Stockholms län innebär det att 334 878 personer upplever att de inte har ett gott psykiskt välbefinnande. Varje dag besöker 13 800 personer husläkarmottagningar och 1325 personer besöker en akutmottagning i Region Stockholm.⁷ Gör vi samma beräkning, det vill säga 14 procent, visar det att drygt 2 100 personer som besöker hälso- och sjukvården inte skattar sitt psykiska välbefinnande som gott. Vi anser att det bör finnas ett avsnitt i strategin som handlade om vad både den psykiatriska och somatiska hälso- och sjukvården kan göra för att uppnå målen i strategin.

Språket

Funktionsrätt Stockholms län konstaterar att strategins språk behöver omarbetas. Den innehåller svåra ord som inte förklaras. Omkring 25 procent av den vuxna befolkningen bedöms ha läs- och skrivsvårigheter.⁸ Det gör att en betydande del av befolkningen inte kan ta del av och förstå strategin. I strategin används kursiverad och fet stil. Personer som använder skärmläsare eller talsyntes kan inte läsa kursiv och fet stil. Funktionsrätt Stockholm län föreslår att Region Stockholm ser över och anpassar språket utifrån språklagens rekommendationer och regler. Det gör att fler kan använda strategin och bidra till att nå målen.

Bristande samverkan

Funktionsrätt Stockholms län har varit i kontakt med representanter i psykiatribeställarens brukarråd för att efterfråga diskussioner i samband med framtagandet av strategin. I dessa kontakter har det framkommit att det inte har skett någon samverkan. Det har inte heller skett någon samverkan inom ramen för hälso- och

⁵ <https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/psykisk-halsa-och-suicidprevention/statistik-psykisk-halsa/> 2021-06-16

⁶ <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/befolkning/befolkningens-sammansattning/befolkningsstatistik/pong/tabell-och-diagram/helarsstatistik--kommun-lan-och-riket/folkmand-i-riket-lan-och-kommuner-31-december-2020-och-befolkningsforandringar-2020/> 2021-06-16

⁷ <https://www.sll.se/om-regionstockholm/uppdrag-och-ansvar/> 2021-06-15

⁸ <https://www.funka.com/design-for-alla/statistik/> 2021-06-16

sjukvårdsförvaltningens samverkansråd eller samverkansrådet med Regionstyrelsens politiker. Funktionsrätt Stockholms län anser att det är en omfattande brist att inte involvera funktionsrättsrörelsen i det viktiga arbetet med strategin.

1 Inledning

Strategin utgår från Världshälsoorganisationens definition av psykisk hälsa. Funktionsrätt Stockholms län hade föredragit att definitionen hade angivits redan i inledningen. Det hade satt tonen och förklarat utgångspunkten, i stället för på sidan 5.

Det finns genomgående ett fokus i strategin på att nämnder och bolag ska uppnå sina mål. Funktionsrätt Stockholms län anser att strategin på så sätt missar det större målet. Utgångspunkten för en ambitiös strategi bör vara att skapa förutsättningar för en god psykisk hälsa hos befolkningen i Stockholms län.

Funktionsrätt Stockholms län tycker att det är bra att det redan i inledningen finns ett fokus på att samverka och arbetar utifrån ett helhetsperspektiv. Det hade emellertid varit önskvärt att omnämna samverkansparters som kommuner, näringsliv, utbildnings och civilsamhället. Vi menar att det lyfter strategin och ger ett tydligt fokus på att frågan spänner över alla delar av samhället och samverkan är central för att lyckas med frågan.

Angående fotnoten i det andra stycket bör namnet på alla styrdokumenterna stå utskrivna. Det ökar sökbarheten för personer som vill hitta och få vägledning i övriga styrdokument.

2. Tillämpning

Funktionsrätt Stockholms län ifrågasätter valet av formuleringen ”beakta” i den första meningen. Vi menar att det finns en risk att strategin inte får den styrande funktion det är tänkt att ha. Region Stockholm har ett stort och komplext uppdrag. Därför anser vi att det är problematiskt att nämnderna och bolagen ska göra bedömningar vilka satsningar som är relevanta för respektive verksamhetsområde. Coronapandemin har satt regionens uppdrag i ett helt nytt läge, där ett flera aktörer har tvingats prioritera inom verksamheter.

3. Psykisk hälsa är en grundläggande förutsättning för nämnder och bolag att nå sina mål

Funktionsrätt Stockholms län ifrågasätter rubrikens formulering. Vi återkommer till frågan som vi diskuterade i inledningen av det här

remissvaret, det vill säga utgångspunkten för strategin. Är det nämnder och bolags mål som är det viktiga eller är det den psykiska hälsan hos befolkningen? Funktionsrätt Stockholms län föreslår att rubriken ändras till följande: ”Psykiska hälsa är en grundläggande mänsklig rättighet”.

Vad gäller modellen som presenteras på sidan 4. Hur ska modellen användas för att förklara eller uppnå målen i strategin? Vad innebär ”Utvecklingsrelaterade psykiska funktionsavvikelse”? Om det är Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar som avses, bör det begreppet som används.

Begreppsdefinitionen av psykisk hälsa och välbefinnande kontra psykisk ohälsa tycker vi är intressant. Det finns ett fokus på att göra skillnad på vad som är friskt och vad som är sjukt. Vi anser att detta fokus bidrar till att göra definitionerna svartvita. Vidare vill vi ifrågasätta punktlistan som beskriver psykologiska och sociala förmågor. Den utgår från ett normperspektiv. Vem kan hantera dessa faktorer samtidigt och under en hel livstid? Personer som har intellektuella och kognitiva funktionsnedsättningar kan till exempel ha svårt att hantera olika påfrestningar, sätta upp mål, lära sig saker och se sitt eget bidrag till samhället. Betyder det att personen lider av psykisk ohälsa? Vi föreslår därför att Region Stockholm utgår från ett normkritiskt perspektiv och nyanserar definitionerna av psykisk hälsa och välbefinnande. Vi saknar även källhänvisningar.

3.1 Två huvudinriktningar

Funktionsrätt Stockholms län anser att båda målen bör vara proaktiva för att strategin ska uppnå målbilden! Vidare hade vi gärna sett att det hade funnits flera konkreta exempel på vad som menas med främjande och förebyggande.

Främja psykisk hälsa och psykiskt välbefinnande

Funktionsrätt Stockholms län föreslår att ”gott fungerande” byts ut till ”en fungerande vardag”. Resiliens är ett svårt ord och kan ersättas med ordet motståndskraft används i stället.

Förebygga psykisk ohälsa

Vi anser att formuleringen i det andra styckets andra mening behöver förtydligas. Vad innebär det att ”förverkliga sina möjligheter”?

Här blir det återigen otydligt vilket perspektiv eller fokus strategin har. Funktionsrätt Stockholms län har svårt att bedöma vad som avses. Är det individens resurser och förmågor eller regionens uppdrag som

påverkar studier, arbetsliv, miljö- och klimatbeteenden samt regionplanering?

4. Målbild

Funktionsrätt Stockholms län kan konstatera att strategin har en ambitiös målbild. Samtidigt väcker målbilden många frågor. Hur ska nämnder och bolag gå till väga mer konkret för att nå målet? Finns mål om psykisk hälsa och psykiskt välbefinnande med nämnder och bolags verksamhetsplaner redan idag? Vi återkommer till diskussionen i de övergripande reflektionerna som handlade om att strategin kommer för långt från verkligheten.

5. Strategins angreppssätt

Ett av strategins syften är att beslut ska fattas utifrån ”bästa möjlig vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet”. Gäller detta även när det kommer till att nämnder och bolag ska välja tillvägagångssätt? I det här hänseendet anser vi att strategin till viss del blir motsägelsefull. Funktionsrätt Stockholms län undrar även vem eller vilka som gör bedömningen av vilka beslut som det är relevant att integrera strategin i? Vi föreslår att det här avsnittet förtydligas, så att det finns en tydlig vägledning för dem som ska tillämpa strategin.

5.1 Psykisk hälsa genomsyrar mål, delmål och målområden

Funktionsrätt Stockholms län tycker att det är bra att strategin har ringat in temaområden. Däremot förstår vi inte på vilken nivå vissa av områdena befinner sig: på individnivå eller på regional nivå. Är det individnivå som åsyftas i temat ”Produktivitet och hållbarhet i studier, arbetsliv och ekonomi”? Om inte, vilket ansvar har Region Stockholm för att skapa hållbarhet i studier, arbetsliv och ekonomi? Vi har också svårt att se hur nämnder och bolag ska integrera dessa mål i verksamhetsplaneringen. Hur ska modellen som presenterar sambanden på sidan 10 hjälpa nämnder och bolag att uppnå målen? Funktionsrätt Stockholms län efterlyser referenser till de vetenskapliga analyserna och vilka andra överväganden som gjorts.

6. Gemensamma utgångspunkter

6.1 Vägledande principer

Funktionsrätt Stockholms län ifrågasätter formuleringen i den första punkten. Varför används svåra begrepp och ord som ”proportionell universalism”? Vi föreslår att punkten får följande formulering: ”utgår

från att insatser ska erbjudas alla människor utifrån deras olika resurser, behov och förutsättningar”.

Genomgående har vi saknat konkreta exempel i strategin. I den här punkten nämns många olika exempel på vardagsmiljöer. Fritidsmiljöer nämns två gånger och syftar på dels fritidshem och på miljöer där personer vistas fritiden. Vi föreslår att korta ner och kategorisera om för att göra det mer läsbart och begripligt.

Funktionsrätt Stockholms län välkomnar att strategin ska inhämta kunskap genom att samskapa tillsammans med medborgarna. Vi vill lyfta ”Modell för samverkan mellan Stockholms läns landsting och organisationer som företräder personer med funktionsnedsättning” (LS 2015-1012) som ett forum för nämnder och bolag att inhämta kunskap. Vidare föreslår vi att Funktionsrättskonsekvensbeskrivning, FKB, tillämpas som metod för att säkerställa mänskliga rättigheter.

6.2 Långsiktig ekonomisk uthållighet

Funktionsrätt Stockholms län vill ifrågasätta den andra meningen i stycket. Vad innebär det mer konkret att konsekvensanalyserna ska minska kostnader för olika aktörer? Är det socioekonomiska analyser eller bokslut⁹ som regionen kommer att använda sig av? Hur redovisas en satsning som innebär tillfälligt ökade kostnader? Vi föreslår att detta stycke förtydligas.

6.3 Lärande och utveckling på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet

Den här punkten i strategin betonar att beslut fattas på rätt grund. Funktionsrätt Stockholms län saknar en beskrivning av hur ska dessa resonemang och överväganden redovisas i till exempel tjänsteutlåtanden. Vi undrar även vem som gör bedömningen av vilka kunskapsområden som är ”mest relevanta”.

7. Uppdrag styr tillvägagångssätt

7.1 Rekommenderade tillvägagångssätt

Funktionsrätt Stockholms län anser att det är en utmärkt utgångspunkt att alla som bor vistas och verkar i Stockholms län ska erbjudas goda och jämlika förutsättningar. Helhetsperspektivet behöver förstärkas. Vi vill lyfta det normkritiska perspektivet att alla, på grund av till exempel funktionsnedsättning, inte har eller kan utveckla psykologiska och sociala förmågor. Vi undrar även vad

⁹ https://sv.wikipedia.org/wiki/Socioekonomisk_analys 2021-06-16

”rekommenderade tillvägagångssätt” innebär mer konkret. Kommer det finnas en metodbank eller motsvarande där de rekommenderade tillvägagångssätten samlas? Mot bakgrund av ovanstående resonemang föreslår vi att strategin byter fokus och förtydligar detta stycke.

Individnivå: Utveckla psykisk hälsa, psykiskt välbefinnande och resiliens

Strategin nämner dialog och reflektion som två metoder för att främja psykisk hälsa. Det är viktigt att se helhetsperspektivet. Funktionsrätt Stockholms län vill, precis som i avsnittet ovan, lyfta det normkritiska perspektivet. Hur inkluderas personer som kommunicerar på andra sätt än via talat språk i dessa arbetssätt? Här vill vi lyfta civilsamhället som erbjuder mötesplatser för dialog och reflektion. Många av Funktionsrätt Stockholms läns medlemsorganisationer erbjuder patientskolor, samtalsgrupper och sociala aktiviteter som motverkar isolering och främjar psykisk hälsa hos personer med funktionsnedsättning.

I denna kontext vill vi även lyfta att personer med funktionsnedsättning i högre utsträckning står utanför arbetsmarknaden.¹⁰ Region Stockholm ska vara en attraktiv arbetsgivare och ett föredöme när det kommer att skapa förutsättningar för inkluderande arbetsplatser samt anställa personer med funktionsnedsättningar.

Vardagsmiljö: Utveckla hälsofrämjande miljöer

Funktionsrätt Stockholms län anser att avsnittet handlar till stor del om Region Stockholms ansvar som arbetsgivare snarare än vardagsmiljöer. Förvisso spenderar arbetande personer mycket tid på arbetsplatsen, men vi anser att fler perspektiv av vardagsmiljöer hade lyfts.

8. Implementering och uppföljning

Inledningsvis konstaterar att ”Strategi för att främja psykisk hälsa och välbefinnande och motverka psykisk ohälsa” är ett ambitiöst dokument med goda intentioner. Därför bör ett mer utvecklat avsnitt om implementering och uppföljning ingå. Funktionsrätt Stockholms län ifrågasätter även att nämnder och bolag ska välja det tillvägagångssätt som bäst leder till målbilden inom deras

¹⁰ <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/arbetsmarknad/funktionsnedsattning/situationen-pa-arbetsmarknaden-for-personer-med-funktionsnedsattning/pong/statistiknyhet/situationen-pa-arbetsmarknaden-for-personer-med-funktionsnedsattning/> 2021-06-16

ansvarsområde. Det blir problematiskt att prata om å ena sidan vetenskaplig grund och å andra sidan lämna till förvaltningarna själva att välja tillvägagångssätt. Det blir motsägelsefullt.

Funktionsrätt Stockholms län föreslår att Region Stockholm tillsätter en central samordnare som stöttar nämnder och bolag i genomförandet av den här strategin. Det ökar möjligheterna att skapa synergieffekter över verksamhets- och organisationsgränser. Precis som "Näringslivs- och tillväxtstrategin" anser vi att uppföljning och rapportering bör ske årligen på RUFs-konferenserna.

Stockholm 2021-06-17

Annika Hässler, ordförande

Funktionsrätt Stockholms län